

УДК 630*232.32:712.4(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕКОРАТИВНОГО РОЗСАДНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Ю. І. КОСЕНКО, кандидат сільськогосподарських наук
старший викладач кафедри відтворення лісів та лісових меліорацій
**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**
E-mail: y_kosenko@nubip.edu.ua

Анотація. Охарактеризовано сучасний стан деревного декоративного розсадництва України, приведені обсяги виробництва садивного матеріалу та проаналізовано зміну площ, відведених під декоративне розсадництво за 2008–2012 рр.. На основі даних щодо зміни площ та обсягів виробництва дослідили характерні особливості підприємств та визначили перспективи їх подальшого розвитку у світлі діяльності розсадників передових країн Євросоюзу. Даний етап становлення вітчизняного розсадництва вирізняється тим, що за останні 9 років удвічі зменшилась площа комунальних розсадників та вдвічі збільшилась площа приватних. Разом з цим, головними його здобутками є опанування новітніх технологій вирощування садивного матеріалу, більш широке використання сучасних добрив, спеціалізованих субстратів тощо. Найважливішими завданнями є розширення асортименту вирощуваних культур, підвищення якості продукції та збільшення питомої ваги садивного матеріалу із закритою кореневою системою у загальних обсягах виробництва. Головними проблемами вирощування декоративного садивного матеріалу залишається недостатня увага до розвитку розсадництва з боку держави і відсутність цивілізованого прозорого ринку його продукції. Натомість декоративне розсадництво в Україні має значні потенційні можливості, про що свідчать сучасні тенденції розвитку його приватного сектора.

Ключові слова: декоративне розсадництво, садивний матеріал, асортимент, обсяг виробництва рослин, приватні виробники.

Актуальність. Сучасний стан декоративного розсадництва України не відповідає потенційним природним можливостям та наявним у країні трудовим резервам і тому неспроможний на належному рівні забезпечити потреби держави у садивному матеріалі для озеленення та садово-паркового будівництва.

Проблема забезпеченості вітчизняним садивним матеріалом робіт із озеленення є актуальною на сучасному етапі удосконалення його виробництва та запровадження новітніх технологій вирощування. За експертною оцінкою співвідношення імпортової та вітчизняної продукції декоративного розсадництва на внутрішньому ринку було 70% до 30 %,

проте останніми роками воно кардинально змінилось і становить нині 30 % і 70 % [3].

Значна питома частка імпортованого садивного матеріалу на ринку продукції декоративних рослин України свідчить, що його вітчизняне виробництво перебуває у стані становлення з притаманними цьому періоду специфічними проблемами. Більшість з них зумовлені стихійністю та недостатністю відповідної регламентації виробництва декоративного садивного матеріалу [2].

Галузева наука на основі аналізу сучасного стану, врахування сучасних тенденцій та закономірностей розвитку має визначати науково-обґрунтовані шляхи удосконалення декоративного розсадництва.

На сьогоднішньому етапі галузь готова до використання новітніх технологій, які базуються на програмуванні виробничих процесів, вузькій спеціалізації окремих етапів вирощування, повній механізації та автоматизації робіт. Такий перехід можливий за умов відповідного ставлення до галузі з боку держави й достатніх інвестицій у виробництво, галузеву науку та фахову освіту [4].

Мета та завдання. Мета роботи полягає в узагальненні стану вітчизняного декоративного розсадництва та висвітленні науково-обґрунтованих організаційних і агротехнологічних засад удосконалення вирощування садивного матеріалу. Для виконання цієї мети проаналізували багаторічні дані щодо зміни площ та обсягів виробництва, дослідили характерні особливості підприємств та визначили перспективи їхнього подальшого розвитку у світлі діяльності розсадників передових країн Євросоюзу.

Об'єкти та методики досліджень. Об'єктом досліджень був сучасний стан вітчизняного декоративного розсадництва та процес виробництва садивного матеріалу. Для аналізу зміни площ розсадників та обсягів виробництва саджанців використовували статистичні дані звітів Мінрегіону України [6] та Держлісагентства України за 2012–2016 рр., інформацію з каталогу «Садовая индустрия Украины» 2017 р. та експертне оцінювання щодо діяльності приватних розсадників. Обробку даних проводили за допомогою комп'ютерної програми «Excel».

Результати досліджень та їх обговорення

Фаховий прогноз змін ринку декоративного садивного матеріалу повинен враховувати головні показники бази розсадництва та має неабияке значення для більшості виробників [1].

Проведений нами аналіз обсягів виробництва та площ під вирощування декоративного садивного матеріалу в Україні за 2008–2012 рр. [3] та упродовж останніх 5 років (таблиця) вказує на значні їх зміни у бік зменшення в державних лісових та особливо комунальних розсадниках.

Частина (близько 30 %) постійних лісових розсадників Держлісагентства України представляє сегмент державних розсадників. Більшість із них продукує достатньо обмежений асортимент декоративних

рослин. До державного сектора належать також розсадники ботанічних садів і дендропарків, обсяги виробництва яких залишаються незначними.

Приватні розсадники та садові центри поряд із вирощуванням власного садивного матеріалу значне увагу приділяють дорощуванню імпортованого. Точна кількість таких підприємств невідома, але можна припустити, що вона сягає близько 300 підприємств. Найбільш вагома їхня частка представлена в каталогі на електронному фаховому сайті – gardenindustry.org [7].

База декоративного розсадництва України станом на 2012 і 2016 рр.

Профіль основної діяльності розсадників	Кількість розсадників, шт.		Площа розсадників, га		Площа шкілок, га		Вирощено саджанців, тис. шт.			
							всього		з них саджанців дерев	
	2012	2016	2012	2016	2012	2016	2012	2016	2012	2016
Декоративні комунальні***	61	67	2561	1292	1625	814	5668	1188	1392	382
Лісові (державні)* Ліл	близько 180	близько 150	близько 1170**	близько 910**	447	414	6116	4709	848	3303
Декоративні (державні) ботсадів і дендропарків	46	46	–	–	–	–	–	–	–	–
Декоративні приватні****	близько 300	близько 320	близько 600	близько 800	360	450	–	–	–	–
Всього в Україні:	близько 600	близько 560	понад 4300	понад 3000	понад 2400	понад 1600	–	–	–	–

Примітка: * – за даними Держлісагентства України та експертної оцінки;

** – площа розсадників, в яких вирощують лісовий і декоративний садивний матеріал;

*** – за даними Мінрегіону України та експертної оцінки;

**** – за експертним оцінюванням авторів;

«–» – інформації немає.

З аналізу даних рисунка видно, що площа державних лісових та комунальних декоративних розсадників України упродовж 2008–2016 рр. поступово зменшувалась. Цей факт свідчить також про вплив економічних кризових явищ на ринок України загалом і на торгівлю садивним матеріалом зокрема.

На цьому етапі становлення вітчизняного розсадництва слід зауважити, що за останні 9 років у 2 рази зменшилась площа комунальних розсадників, натомість удвічі збільшились загальні площі приватних

розсадників. Разом з тим, для останніх актуальним є не тільки збільшення обсягів виробництва, а й продукування якісного садивного матеріалу, орієнтир на виробництво якого дають європейські стандарти [8], успішно запропоновані в редакції асоціації виробників садивного матеріалу Росії з 2013 р. У 2017 р. зусиллями ініціативної групи вітчизняних приватних виробників розроблено проект недержавних стандартів (регламентів) на садивний матеріал, перш за все, декоративних рослин.

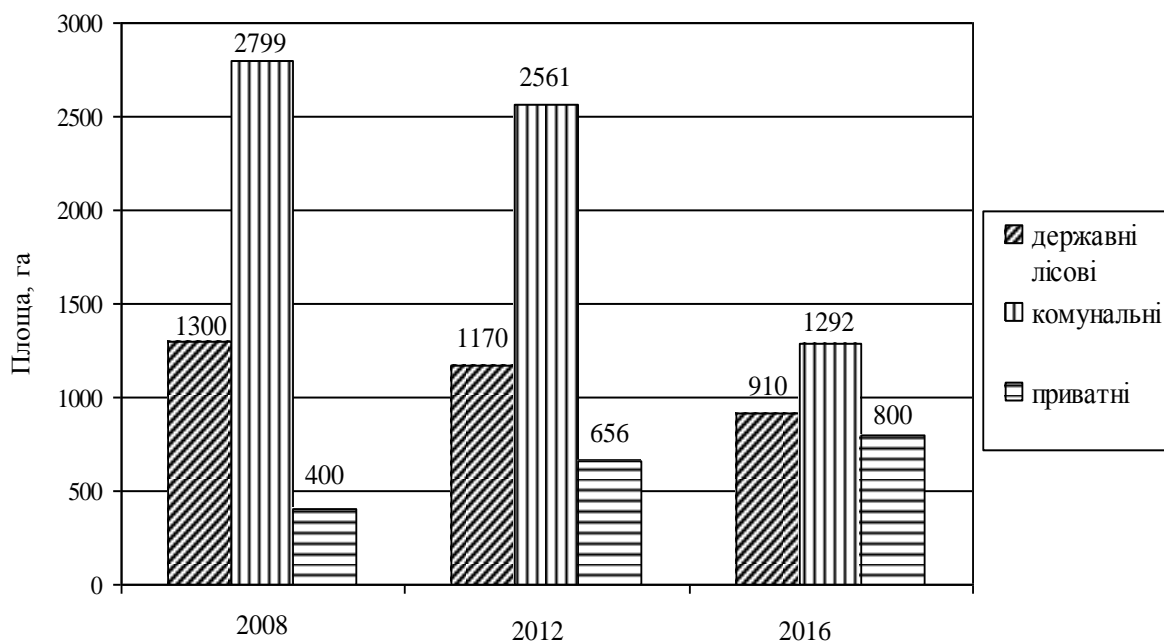

Рис. Динаміка зміни площ зайнятих під декоративне розсадництво в державних лісових, комунальних і приватних* розсадниках України за 2008, 2012, 2016 рр.

* найбільш вагома частка розсадників

Доцільно згадати, що результати проведеного нами опитування керівників і головних спеціалістів розсадників різних форм власності у 2013 р. [5] дали змогу сформулювати такі висновки щодо стану, проблем і перспектив вітчизняного розсадництва:

1. Головні здобутки – це розбудова достатньо розгалуженої мережі приватних розсадників та опанування новітніх технологій вирощування садивного матеріалу.

2. Найважливішими завданнями були розширення асортименту вирощуваних культур, підвищення якості продукції та збільшення питомої ваги садивного матеріалу із закритою кореневою системою у загальних обсягах виробництва.

3. Головними проблемами виробництва декоративного садивного матеріалу була недостатня увага до розвитку розсадництва з боку держави і відсутність цивілізованого прозорого ринку його продукції. До того ж чинне законодавче та нормативно-регламентуюче забезпечення діяльності розсадників не відповідало вимогам часу.

Також до однієї з головних проблем сьогодення, яка гальмує розвиток розсадництва декоративних рослин, необхідно віднести розрізненість виробників садивного матеріалу, яка не тільки ускладнює між ними обмін передовим досвідом, а й не дає змоги достатньою мірою лобювати інтереси підприємців і захищати їхні права перед центральними органами законодавчої та виконавчої влад і більш повно забезпечувати сучасні потреби розсадництва з боку держави.

Аналіз сучасного стану декоративного розсадництва передових країн Євросоюзу [3] дає змогу виявити низку характерних рис, до яких належать такі:

- переважання у загальній кількості підприємств частки приватних розсадників, які значною мірою визначають рівень декоративного розсадництва країни;

- значна питома вага експорту продукції декоративного розсадництва високої якості й гарантованого, бездоганного сервісу;

- масове використання та активне запровадження новітніх технологій виробництва садивного матеріалу з високою екологічною відповідністю;

- широкий асортимент садивного матеріалу й постійне його розширення та оновлення за рахунок використання нових культиварів (сортів);

- наявність, поряд з універсальними підприємствами, розсадників з вузькою спеціалізацією виробництва;

- висока увага маркетинговій діяльності, рекламі продукції та новим формам її реалізації;

- реальне сприяння та допомога державних структур у розвитку декоративного розсадництва усіх форм власності (заохочення запровадження новітніх методів виробництва, селекційної роботи з виведення нових сортів, пільгове оподаткування нових розсадників і кредитування у разі їх організації тощо).

Слід зауважити, що європейських виробників відрізняє спеціалізація, яка полягає у виробництві різних видів садивного матеріалу (маломірних та великомірних рослин, контейнерної культури, саджанців архітектурних форм, ніваке тощо) окремими підприємствами, що дає змогу ефективно та ціленаправлено використовувати наявні ресурси підприємств.

Зокрема, розсадники сусідньої Польщі, які мають широкий асортимент садивного матеріалу хвойних рослин, зокрема ялівців, а також саджанців у маломірних контейнерах, за останнє десятиліття посіли належне місце на ринку Євросоюзу та мають значну пропозицію для інших країн, і України також.

Успіхи декоративного садівництва таких країн, як Нідерланди, Велика Британія, Італія та інших, пояснюються, перш за все, наявністю сучасного захищеного ґрунту, належним науковим забезпеченням галузі та активним запровадженням новітніх технологій.

Висновки і перспективи. 1. Декоративне розсадництво в Україні має значні потенційні можливості, про що свідчать сучасні тенденції

розвитку приватного розсадництва.

2. Для приватних виробників актуальним було і залишається збільшення площ, опанування сучасних технологій, розширення асортименту вирощуваних рослин, спеціалізація розсадників з метою виробництва якісного садивного матеріалу а також науково-методичне і фахове забезпечення виробництва.

3. Розсадникам державної та комунальної форми власності слід приділяти більшу увагу ефективному використанню площ за цільовим призначенням, розширенню асортименту культур, запровадженню сучасних технологій розмноження і вирощування садивного матеріалу, підвищенню його якості.

Список використаних джерел

1. Косенко, Ю. І. Суб'єкти деревного декоративного розсадництва України та обсяги виробництва садивного матеріалу / Ю. І. Косенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – Вип. 152, Ч. 2. – С. 234 – 239.
2. Косенко, Ю. І. Сучасні проблеми виробництва та використання декоративного садивного матеріалу деревних рослин в Україні / Ю. І. Косенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 164, Ч. 2. – С. 243–246.
3. Маурер, В.М. Декоративне розсадництво України: сучасний стан, проблеми та перспективи / В. М. Маурер, Ю. І. Косенко, А. А. Бут – К.: РВЦ НУБіП України, 2016. – 211 с.
4. Маурер, В. М. Декоративне розсадництво : навчальний підручник / В. М. Маурер, А. П. Пінчук, І. М. Бобошко-Бардин, Ю. І. Косенко – К.: НУБіП України, 2016. – 284 с., іл.
5. Маурер, В. М. Сьогодення і майбутнє декоративного розсадництва України / В. М. Маурер, Ю. І. Косенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 187. Ч. 3. – С. 260–267.
6. Офіційний сайт Садова индустрия Украины [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://gardenindustry.org>
1. Форма звітності №1 (річна) «Звіт про зелене господарство» за 2016 рік (затверджена наказом Мінжитлокомунгоспу України від 24.12.08 №401) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/?s=розсадництво>
7. European technical and quality standards for «Nurserystock» Edition: [Oktober 1996] – Germany, Secr. – BDB; Bismark str. 49; D-2080 Pimtleberg, –1996. – 57 p.

References

1. Kosenko, Yu. I. (2010). Subyekti derevnogo dekorativnogo rozsadnitsva Ukrainy ta obsjagy virobnitstva sadyvnogo materialu [Subjects of the wood nursery of Ukraine and the volume of production of planting material]. Scientific herald of the National university of bioresources and nature

- management of Ukraine, 152 (2), 234–239.
2. Kosenko, Yu. I. (2011). Suchasni problemy vyrobnytstva ta vykorystannya dekoratyvnoho sadyvnoho materialu derevnykh roslyn v Ukrayini [Modern problems of production and use of ornamental plant material of wood plants in Ukraine]. Scientific herald of the National university of bioresources and nature management of Ukraine, 164 (2), 243–246.
 3. Maurer, V. M., Kosenko, Yu. I., But, A. A. (2016). Dekoratyvne rozsadnytstvo Ukrayiny: suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy [Ornamental nursery of Ukraine: the current state, problems and prospects]. Kiev, 211.
 4. Maurer, V. M., Pinchuk, A. P., Boboshko-Bardyn, I. M., Kosenko, Yu. I. (2016). Dekoratyvne rozsadnytstvo [Ornamental nursery]. Kiev, 284.
 5. Maurer, V. M., Kosenko, Yu. I. (2013). Sohodennya i maybutnye dekoratyvnoho rozsadnytstva Ukrayiny [Present and future of ornamental nursery of Ukraine]. Scientific herald of the National university of bioresources and nature management of Ukraine, 187 (3), 260–267.
 6. Official site of the Gardening industry of Ukraine. Available at: <http://gardenindustry.org/>
 7. Reporting form № 1 (annual) “Green household report” for 2016. Available at: <http://www.minregion.gov.ua/?s=розсадництво>.
 8. European technical and quality standards for “Nurserystock” Edition. (1996). Germany, Secr. – BDB; Bismark str. 49; D-2080 Pimtleberg, 57.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ДЕКОРАТИВНОГО ПИТОМНИКОВОДСТВА УКРАИНЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

Ю. И. Косенко

***Аннотация.** Охарактеризовано современное состояние древесного декоративного питомниководства Украины, приведены объемы производства посадочного материала и проанализированы изменения площадей, отведенных под декоративное питомниководство за 2008–2012 гг. На основе данных по изменению площадей и объемов производства исследовали характерные особенности предприятий и определили перспективы их дальнейшего развития в свете деятельности питомников передовых стран Евросоюза. Данный этап становления отечественного питомниководства отличается тем, что за последние 9 лет вдвое уменьшилась площадь коммунальных питомников и вдвое увеличилась площадь частных. Вместе с тем, главными его достижениями является освоения новейших технологий выращивания посадочного материала, более широкое использование современных удобрений, специализированных субстратов и т. п.. Важнейшими задачами являются расширение ассортимента выращиваемых культур, повышение качества продукции и увеличение удельного веса посадочного материала с закрытой корневой системой в общих объемах производства. Главными проблемами выращивания декоративного посадочного материала остается недостаточное*

внимание к развитию питомниководства со стороны государства и отсутствие цивилизованного прозрачного рынка его продукции. В то же время декоративное питомниководство в Украине имеет значительные потенциальные возможности, о чем свидетельствуют современные тенденции развития его частного сектора.

Ключевые слова: декоративное питомниководство, посадочный материал, ассортимент, объем производства растений, частные производители.

MODERN CONDITION OF DECORATIVE NURSERY OF UKRAINE AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

Iu. Kosenko

Abstract. *The modern condition of the tree ornamental nursery of Ukraine is characterized, the volumes of production of planting material are analyzed and the changes in the areas allocated for ornamental nursery farming for 2008-2012 are analyzed. Based on the data on the change in areas and production volumes, the characteristic features of enterprises were investigated and the prospects for their further development in the light activity of nurseries of the advanced countries of the European Union. This stage of the formation of the national nursery is distinguished by the fact that over the last 9 years the area of communal nurseries has decreased 2 times and the area of private nurseries has doubled. At the same time, its main achievements are mastering of the newest technologies of growing of planting material, wider use of modern fertilizers, specialized substrates and the like. The most important tasks are to expand the assortment of cultivated crops, improve the quality of products and increase the proportion of planting material with a closed root system in total production. The main problems of growing decorative planting material are insufficient attention to the development of nursery farming by the state and the absence of a civilized transparent market for its products. At the same time, decorative nursery farming in Ukraine has significant potential opportunities, as evidenced by the current trends in the development of its private sector. The characterized basis nurseries of Ukraine, presentation volumes and special production decorative planting materail.*

Keywords: ornamental nurseries, planting material, assortment, volume production plants, private producers.